

грецького та інших розспівів, які існують в українській співацькій традиції з кінця XVII століття і понині), а також авторські версії обробки і аранжування вказаних канонічних піснеспівів та композиторські композиції на канонічні тексти.

Література:

1. Дяблова К. О. Співочий цикл свята Преображення Господнього у східнослов'янській літургійній традиції : дис. ... доктора філософії. Одеса, 2023. 253 с.

2. Задостойник. URL: https://yak.koshachek.com/articles/zadostojnik-ce.html#google_vignette

3. Каплун Т. М. Роль осмогласся в російській співочій культурі другої половини XVII–XVIII століть (на прикладі грецького розспіву). *Теоретичні та практичні питання культурології* / ред.-упоряд. Мартинюк Т. В. Мелітополь : Мелітополь, 2005. Вип. XVIII. С. 18–28.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-82>

ФІЛЬМ ОЛЕСЯ ЯНЧУКА «ГОЛОД-33»: СИМВОЛІКА ТА ОБРАЗОТВОРЧІ АЛЮЗІЇ

Мудрий Н. О.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 021 – Аудіовізуальне мистецтво та виробництво*

Харківська державна академія культури

Науковий керівник: Рибалко С. Б.

доктор мистецтвознавства, професор,

професор кафедри мистецтвознавства

Харківська державна академія культури

м. Харків, Україна

Кінематограф, як важливий засіб візуальної комунікації здатен не лише викликати емоційний відгук у глядача, а й репрезентувати історичні події. Фільм Олеся Янчука «Голод-33» є першим ігровим кінематографічним твором, що звертається до трагедії Голодомору. Дослідження сукупності художніх прийомів, застосованих у зазначеній стрічці дозволить осмислити можливі способи кінорепрезентації національної трагедії. У період, коли питання інтерпретації історичних подій актуалізуються в сучасному суспільстві, ця тема набуває ще більшого значення.

В результаті проведеного аналізу фахової літератури з'ясовано, що тема Голодомору 1932–1933 років у кінематографі залишається недостатньо висвітленою. Незважаючи на наявність наукових розвідок, кількість робіт, присвячених саме кінематографічним репрезентаціям Голодомору, обмежена. Найбільш докладно висвітлено формальні та символічні аспекти стрічки «Голод-33» такими дослідниками, як Ольга Папаш [4], Христина Макарадзе [3] та Любомир Госейко [2]. У більшості публікацій інших дослідників, що містяться окремі спостереження, які не дають загального уявлення про образно-змістовну структуру твору.

Створення фільму «Голод-33» значною мірою зумовлено історичним та культурним контекстом кінця 1980-х – початку 1990-х років. На тлі розпаду Радянського Союзу, відбувалося відродження національної пам'яті та відкриття раніше замовчуваних сторінок української історії. Тематика Голодомору стала особливо актуальною, адже вона висвітлювала масштабні злочини сталінського режиму, інформація про які тривалий час була закритою для широкої громадськості. Фільм базується на романі Василя Барки «Жовтий князь» [1], який ще в 1960-х роках став літературним свідченням трагедії Голодомору. Важливим фактором, що вплинув на створення фільму, стала принципова позиція режисера не знімати фільм на державні кошти, а залучати кошти з пожертв українців, що забезпечило фінансову й моральну допомогу для реалізації проєкту.

Кореляція між романом Василя Барки «Жовтий князь» та його кінематографічною адаптацією у фільмі Олеса Янчука «Голод-33» виявляє як вірність джерелу, так і режисерські акценти та способи подання матеріалу. Режисер зберігає загальну сюжетну лінію твору, акцентуючи на трагічному шляху сім'ї Катранників під час Голодомору. Проте фільм, через обмеженість кінематографічної мови, змушений спрощувати і символіку, і внутрішню драматургію роману. У романі Барка наповнює кожен елемент глибоким символізмом, зокрема релігійні мотиви та алегорії, які формують складну багаторівневу структуру твору.

Формальний аналіз фільму виявляє низку художніх прийомів, які відрізняють його від літературного джерела. Чорно-біла палітра підсилює драматизм і створює враження документальності. Водночас кольорові спогади контрастують із загальним трагічним тоном, що надає фільму особливого емоційного звучання. Семіотичний аналіз також виявляє сильну релігійну домінанту у фільмі, що іноді послаблює відчуття реалістичності, зосереджуючи увагу на моральному підтексті. Ключовими образами-символами виступають: *церковна чаши* (символ віри, духовності та спасіння, що проходить через сюжет роману та фільму), *чорне дерево без листя* (символ руйнування, смерті, зв'язку між земним і небесним, спадковості), *церковні дзвони* (образ сакральності, руйнування яких символізує кінець духовного миру), *хата* (сакральний простір, оберіг

родини, що поступово занепадає через трагедію), *Колір одягу* – «*Білий одяг селян*» та «*Чорний одяг партійців*» (знак чистоти, невинності, моральної правоти героїв проти втілення зла, агресії та демонічного). Підсилюють цей підтекст візуальні порівняння з образотворчим мистецтвом: Церковна сцена з протистоянням селян і партійців – аналогія з картиною Паоло Учелло «Битва при Сан-Романо»; Каткування Мирона Катранника – алюзія на фреску Мікеланджело «Гріхопадіння і вигнання з раю»; Дарія Катранник із хлібом у фінальній сцені – паралель до образу Марії Магдалини з глечиком; Сцена з дітьми, що спостерігають за смертю брата – порівняння з ангелами з картини Рафаеля «Сикстинська Мадонна»; Поранення Мирона Катранника – аналогія з картиною К. Петрова-Водкіна «Смерть комісара»; Кадри з родиною Катранників до і після голоду – символічна еволюція, що підкреслює руйнацію через використання контрасту світла й тіні; Епізоди з кольоровими спогадами – вказівка на «втрачений рай», що створює емоційний контраст із чорно-білою гамою.

Безумовно, наведеними спостереженнями щодо символіки та образотворчих алюзій не обмежується образно-змістовне рішення стрічки. Дослідження художніх прийомів, використаних режисером у фільмі «Голод-33» може становити окремий напрям наукового пошуку.

Література:

1. Барка В. К. Жовтий князь : роман. Харків : Фоліо, 2008. 320 с. URL: <http://surl.li/xgxxiu> (дата звернення: 14.12.2024).
2. Госейко Л. Історія українського кінематографа: 1896–1995. Київ : КІНО-КОЛО, 2005. 464 с.
3. Макарадзе Х. З. Свобода письменника та режисера в інтерпретації теми голодомору (В. Барка «Жовтий князь» та О. Янчук «Голод – 33»). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Філологія»*. 2018. № 78. С. 146–149. URL: <http://surl.li/poieime> (дата звернення: 14.12.2024).
4. Папаш О. О. Колективна травма в ігровому кіно: випадок одиної репрезентації («Голод-33»). *Наукові записки НаУКМА*. 2011. Т. 114. *Теорія та історія культури*. С. 73–77. URL: <http://surl.li/mlejyh> (дата звернення: 14.12.2024).